MARKO TEORIKOA

1. GIZARTE ERANTZUKIZUNAREN GARRANTZIA ETA EBOLUZIO HISTORIKOA

Gizarte Erantzukizunaren (hemendik aurrera GE) hasiera autore batzuen ustez 20.hamarkadaren hasieran finkatzen da, konkretuki 1923.urtean Oliver Sheldon-ek argitaratu zuen lanean. Sheldon-ek esaten zuen kudeaketaren oinarrizko erantzukizunak sozialak zirela. Autoreak nabarmendu zuen gizarte elementuen etika eta betebeharrak, gerenteak haien menpekoak justiziarekin eta zintzotasunez tratatu behar zuela ezarriz.

Garai berdinean, Mozas eta Puentes-en lanak erreferentzia egiten du 1923ko Carroll-en lanari esaten duena GE-ren lehenengo aztarnak 50.hamarkadaren hasieran aurkitzen zirela, enpresa-munduko eskandalu nagusiak eman zirenean, 1953.urtea finkatzen du zehazki. 1953.urte berean, Bowen-ek " *Social Responsabilities of the Businessmen*" lana argitaratu zuen enpresarien betebeharrei buruz.1986.ko Frederichk-eko eta 1999.ko Carroll-eko lanean, autoreek etapa honi *"etapa filosofiko"* izena ematen diote. Garai honetan GE termino abstraktu baten modukoa definitzen da, etikan eta moralean oinarrituta.

60.urteetan zehar, GE-ren garrantzia alde batera gelditu zen eta lehentasuna eman zioten berriz kudeaketaren alderdi ekonomikoari zeinean enpresaren helburu nagusia mozkin altuenak lortzea zena eta ez zegoena lotuta GE-ri. Garai horretan ulertzen zen enpresa batek dirua gastatzen bazuen gai sozialetan enpresa horrek bazkideen mozkinen kontrarako egiten zuela. 1970.ko Friedman-en eta 2001.ko Henderson-en lanak pentsaera hau babesten zuten (A. Mozas eta R. Puentes, 2010).

70. hamarkadaren hasieran, lehenengo lan enpirikoak burutu ziren eta kontzeptua europar esparruan barneratzen da, hala ere, hainbat aldaketekin,bereziki gai sozialei nahiko mugatuta eta horregatik garai honetan balantze sozialak garrantzi handia hartu zuten.

Hainbat autore nabarmendu ziren bere lanekin. Horien artean 1971.ko Steiner-ren lanari erreferentzia egiten zaio eta GE-ri buruzko definizio bat eman zuen. Bertan esaten zuen enpresek erakunde ekonomiko funtsezkoenik jarraitu behar zirela izaten, baina gizarteari lagundu behar zutela haien oinarrizko helburuak lortzen eta beraz, gizartearekin erantzule izango ziren. Bestalde, 1979.ko Carroll-en lanean GE eredu tridimentsionala proposatu zuen eta ahalbidetzen zuen enpresen hurbilketa GE-ren terminora. Honela definitu zuen: *"Enpresen Gizarte Erantzukizunak momentu konkretu bateko aukera ekonomikoak, legalak, etikoak eta aukerakoak hartzen ditu."*

80. hamarkadan, teoria, eredu eta termino asko formulatu ziren GE-ri buruz, hala nola, erantzukizun publikoa, sentikortasun soziala, etika enpresariala, partaideen teoria, herritartasun enpresariala ... e.a. Garai honetan azpimarratzekoak diren autoreak Carroll, 1983.ko lana, eta Freeman, 1984.ko lana, dira.

1983.urteko lanean Carroll-ek zehatzago definitu zuen GE, esanez, GE barneratzen duela negozio bat egitea, ekonomikoki errentagarria dena, legearen aurrean adeitsua, etikoa eta gizartearekiko solidarioa. Horregatik, gizartearekiko arduratsua izateak esan nahi du errentagarritasunak eta legeari obedientzia izateak beharrezkoa dela enpresaren etika eztabaidatzeko eta sozietateak ematen duen dirua, denbora eta gaitasunaren gradua neurtzeko. Bestalde, Freeman-ek 1984.ko lanean Stakeholder- en Teoria proposatu zuen eta esaten zuen enpresak ez dituela bere helburu eta estrategiak finkatu behar soilik bazkideen ikuspuntua babestuz, bere aktibitatean interesa duen beste parte-hartzaile batzuen ikuspuntua ere kontuan hartu behar direlarik.

90.hamarkadan, GE-k garrantzi handia hartu zuen. Aztertzen hasi zen nola enpresak ahal zutela emaitza finantzario hobeagoak izan GE eta emaitza finantzarioak tartekatzen bazituzten.

Aipatzekoak dira etapa honetan Carroll 1991.ko lana eta Quazi eta O´Brien-en 2000.ko lana. Carroll-en 1991.ko lanak , bere GE ereduan oinarritu zen eta piramide bat proposatu zuen **(1.irudia)**. Bertan esaten du GE-k lau erantzukizunez osatuta dagoela: erantzukizun ekonomikoa, erantzukizun juridikoa, erantzukizun etikoa eta erantzukizun filantropikoa. Honekin Carroll-ek esan nahi zuena zen enpresaren GE-k barneratzen duela mozkinak izatea, legea betetzea, etikoa izatea eta herritar on bat izatea(A. Mozas eta R. Puentes, 2010).

1.irudia: Gizarte Erantzukizun Korporatiboaren piramidea



Iturria: Egokitua Mozas eta Puentes 2010ko lanetik.

Bestalde, Quazi eta O´Brien 2000.ko lanean eredu bidimentsional bat proposatu zuten GE-ren ikuspuntu ezberdinak ezagutzeko. Proposatzen zuten bi dimentsioak hurrengoak dira: GE-ren eremua (murriztua edo zabaldua) eta ekintza sozialen ondorioz enpresek jasotako ondorioak (kosteak edo mozkinak).

GE-ren kontzeptuaren garapen gehiena 90.hamarkadaren amaieran eta XXI. mendearen hasieran eman zen eta garrantzi estrategiko handia hartu zuen garai honetan. Gainera enpresen misioan, ikuspegian eta enpresaren antolamendu printzipioetan sartzen hasi zen. GE-ren bultzada nagusia azken urteetako eskandalu finantzarioekin lotuta egon zen. Gizarteak kudeaketa etikoago eta arduratsuago bat eskatzen du eta GE-rekin enpresaren fama hobetu daiteke eta konfiantza handiago bat sortu daiteke.

Garai honetan, erakunde gubernamentalak eta ez gubernamentalak eman zuten ekarpen handienak GE-ren terminoari (ONUk, ELGAk, OITk, Europar Batasunak, Global Reporting Initiative, eta abar). Erakunde hauek kontzeptuaren idei guztiak batzen saiatu dira definizio zehatz bat lortzeko, baina hori egitea ezinezkoa izan da, ikuspuntu desberdinak daudelako. Honek ekarri daitekeen arazo nagusiena enpresek kontzeptua ongi ez bereiztea da.

Erakunde internazionalak, ONU eta ELGAk esaterako, saiatzen dira GE-ri buruzko printzipio edo jarraitu beharreko pausuak enpresak borondatezko modu batean jarraitzeko eta enpresek gizartearekin arduratsuagoak eta garapen jasangarriarekin elkarlanean aritzeko. Nahiz eta definizio zehatz bat ez egon GE definitzeko erakunde guztien arteko akordio bat existitzen da non esaten da GE-k kontuan hartzea borondatezkoa dela (A. Mozas eta R. Puentes, 2010).

Gizarte Erantzukizunaren ikuspegiak

GE-ri buruzko hainbat ikuspegi edo teoria ezagutzen dira enpresak gizartearekiko arduratsuak izatea bilatzen dutenak. Garriga eta Melé-k autoreek 2004.ko lanean errebisio bat egiten dute non teoria guztiak batzen dituzten enpresa-gizartearen ikuspegitik. Teoria hauek sailkatzen dituzte lau taldetan: teoria instrumentalak, teoria politikoak, teoria integratzaileak eta teoria etikoak (**1.taula**)

1.taula: Gizarte Erantzukizun Sozialaren teoria nagusiak

TIPOLOGIAK	TEORIAK
Teoria instrumentalak	Shareholder-en teoria
Teoria politikoak	Stakeholder-en teoria instrumentala
Teoria integratzaileak	Stakeholder-en arautegien teoria
Teoria etikoak	Herritartasun enpresarialaren teoria

Iturria: Egokitua Mozas eta Puentes 2010ko lanetik.

Tororen ustez (2006),teoria instrumentalak GE-k ikuspegi instrumental batetik ulertzen dituzten autoreek sartzen dira hemen. Hau da, jarrera etiko eta arduratsu baten aldeko enpresek sartzen dira hemen, beti ere, jarrera honek mozkinak ekartzen baditu. Bestela, enpresak alde batera utziko du jarrera hau.

Bigarren taldea osatzen duten teoriek gizarte korporazioen indarrean eta egite arduratsu batean zentratzen dira politikaren arloan. Hirugarren taldea teoria integratzaileak osatzen dute. Enpresa hauek akzionisten gizarte eskaeren asebetetzean zentratzen dira. Laugarren eta azken taldeak enpresek gizartearekiko duten erantzukizun etikoan zentratzen dira (Toro, 2006)

- Shareholder-en teoria edo akziodunentzako baloreen teoria. Teoria honen arabera, enpresek kontuan izan behar duten gauza bakarra mozkinak izatea eta akziodunentzako balioa sortzea da. Teoria honen alde dagoen hainbat autore daude, esaterako, Friedman, 1962.ko eta 1970.ko lanak, Jensen, 2000.ko lana eta Porter eta Kramer, 2002.ko eta 2006.ko lana, beste batzuen artean.
- Stakeholders-en teoria: teoria honek esaten du enpresen ardura ez dela mozkinak gutxitzea epe laburrean, baizik eta ahalik eta balore handiena bilatzea harekin parte hartzen duten guztientzat, hau da, bere interes-taldeentzat, ... Carroll-en 1979.ko lana eta Freeman-en 1984.ko lana teoria honen alde posizionatzen dira.
  Teoria honek hainbat ikuspegi ditu, izan ere ikuspegi instrumentala eta arautegiena gehien hedatuta daudenak dira.
  Alde batetik, *Stakeholders-en teoriak* abiatuta dago enpresak arrakasta ekonomikoa izateko eta bere etekin korporatibo handiena hobetzeko.
  Bestetik, *Stakeholder-en arautegien teoria* etika kontuetara hurbiltzen da non GE-k helburu soziala duena eta ez hain ekonomikoa. Ikuspegi hau ez da helburu ekonomiko batekin egiten, baizik eta arau etiko edo portaera oneko arauetara moldatzen da. Carroll-ek 1987.ko lanean kudeaketa moral baten moduan definitzen du.
  Herritartasun enpresarialaren teoria Melé-ren 2007 lanak aipatzen den bezala, enpresa gizartearen partea da eta bizitza sozialean parte hartu behar du garapen eta ongizatea bultzatzen, aberastasuna alde batera utziz.

Teoriak alde batera utzita, Nazio Batuen Garapenerako Munduko Komisioa garapen jasangarriari buruzko lehen kontzeptua Brundtland Informearekin argitaratu zen 1987.urtean. Informe honek garapen jasangarria definitzen du gaur egungo belaunaldiei ongizatera heltzen laguntzea, etorkizuneko belaunaldiak arriskuan jarri gabe.

Denboran hurbilago dugun globalizazioak ekarriko zuen etorkizuna nahiko ona izango zela aurreikusten zen. Suposatzen zen guztiok irabazten aterako ginela, bai herrialde garatuak bai garapenaren bidean zeudenak ere. Globalizazioak mundu mailako

aurrekaririk gabeko garapena sortuko zuela, baina aukera guztiak bertan behera gelditu ziren, ondoren aztertzen ditugun arazo batzuk direla medio:

Globalizazioak desoreka handiak ekarri ditu, bai herrialdeen artean eta baita herrialde horien barruan ere. Aberastasuna sortzen da, baina badaude hainbat herrialde eta pertsona ez direla aberasten, haien bizi-maila larriagotu delarik. Gainera, haien ahalmena kontu hauetan jarduteko oso txikia edo nulua da.

Aberasten ez diren pertsona eta herrialde hauek ahal duten moduan bizi dira, eskubide legalik gabe eta aukera gutxiekin egoera honi buelta emateko.

Ondorioz, esan beharra dago, globalizazioaren arauak herrialde industrializatuak etekinak ateratzeko eginak izan zirela, baina hau ez da harritzekoa, beraiek egindako arauak direlako.

Enpresaren boterearen handiagotzea estatuen botere galera haien alde ekarri du.Kasu honetan, enpresa multinazionalak eta kapital handikoak paper oso garrantzitsua jokatzen dute. Hauek garapen orekatu eta jasangarrian laguntzeko, pobrezia erauzteko eta bizitza duin baten eskubiderako, politika publikoak edo arauak bultzatzeko, ekiditeko eta eragiteko ahalmena dute.

Gaur egun, %52enpresa inguru multinazionalak dira munduko ekonomian. Enpresa multinazionalak, eta komertzialak orokorrean, ez dute hainbesteko botererik Estatuek izan ahal dituztenarekin konparatuz lege hauek moldatzeko edo aldatzeko.

Kanpoko zuzeneko inbertsioarekin sektore pribatuak garrantzi handia hartzen du garapen ekonomikoaz hitz egiten dugunean. Garapen bidean dauden herrialdeek atzerriko inbertsio zuzena erakartzea bilatzen dute, nahiz eta honek ondorio txarrak ekarri herrialdearen garapen jasangarrirako.

Oinarrizko zerbitzuen pribatizazioan sektore pribatuak esku-hartze handia izan zuen zerbitzuen prestazioan, adibidez, uraren zerbitzuan, energiaren zerbitzuan edo hezkuntza zerbitzuan. Zerbitzu hauek normalean sektore publikoak ematen dituzte eta eragin handiak dituzte pertsonen bizitzan. (Observatorio de RSC, 2014)

Gaur egungo krisia eta sozietatearen desorientazioa dela eta, GE-ren kontzeptua garrantzi handia hartu du egoera honek ekarri dituen zirkunstantziak ondo ulertzeko eta nola jardun behar duten enpresek egoera hau konpontzeko.

GE-k ulertzen laguntzen du pertsonak eta erakundeak erlazionatutako inguruetan nola jarduten dugun; nola erabakiak hartzerakoan ondorioak izango dituztela gizartean eta nola ondorio horiek ez dutela eragiten soilik gai konkretu batean,baizik eta gai ekonomikoetan, gizarte gaietan eta ingurugiroko gaietan ere izango dituztela ondorioak.

Erakunde batzuen arabera, bakoitzak modu batean edo bestean izango du kudeatuta GE haien aktibitatearen eta izaeraren arabera. Oso garrantzitsua da erakundearen

erantzukizuna finkatzea eta hau kudeatzea eguneroko erabakiekin. Horregatik, erantzule izatea ez da aukera bat. Bakoitzak erantzule izan behar du bere erabakiekin, jokaerekin eta sortutako eraginekin, eta erakundeek aukeratu dezakete erantzukizuna kudeatzea ala ez kudeatzea. (Cordero, C. y de la Cruz, C. 2012)

Eta guzti honekin esan dezakegu zergatik den garrantzitsua Gizarte Erantzukizuna:

Enpresen eta multinazionalen eragin negatiboak gutxitzeko eskubide sozialetan, laboraletan, anbientaletan eta, bereziki, Giza Eskubideetan erabiltzen den erreminta negozioak beste modu batean kudeatzeko filosofia edo pentsakera baten modukoa da Gizarte Erantzukizuna. (Observatorio de RSC, 2014)

Kofi Annan-ek aurkeztu zuen 1999an, egun mundu mailan garrantzia handia duen ekimena Nazio Batuen Munduko Ituna United Nations-Global Compact sortu zen enpresei GE-ri buruzko oinarrizko kontzeptuak bereganatzen eta eguneroko aktibitateetan kontutan hartzen saiatzeko.

Rio de Janeiroko Lurraren Gailurra 1992 eta Rio +5 Nueva York-eko Gailurraren ondorioz, Johannesburgko 2002ko Gailurrak parte hartze handia izan zuen gizarte zibilaren aldetik, enpresek gizartean zuten eragina gai garrantzitsu bat zela aldarrikatuz eta hau formalizatzeko GE-ri buruzko politak bilatzeko eztabaida piztu zen.

2000.urtean, Global Reporting Initiative-ren (GRI) lehenengo argitalpen definitiboa egin zen enpresei errazten zeintzuk ziren jasangarritasun memoriak egiteko oinarrizko pausuak.

Urte honetan, Lisboaren Gailurrak finkatzen duen helburua Europako ekonomia lehiakorragoa bihurtzea da kapaza dena hazkunde ekonomiko iraunkor bat lortzea kohesio sozial handiago batekin.(Europar Komisioa, 2001)

Helburu hori lortzeko asmoz, 2001.urtean interesatuta zeuden parte guztien arteko elkarrizketa bat adostu zen eta 2001.urteko uztailean Europar Komisioak Liburu Berdea argitaratu zen, GE Korporatiboari buruzko Europako gobernu politikak finkatzen zuena (Europar Komisioa, 2001).

Liburu honek Europa mailan GE-ren kalitatea eta koherentzia bilatzeko balio izan du eta Europar Batasunaren enpresei Gizarte Erantzukizuna nola sustatzea europear edo internazional mailan eztabaidaren hasiera eman zuen. Enpresen praktika zuzenak sustatzen ditu; politika nazionalak eta internazionalak nola mantentzea era koherente batean zaintzen saiatzen da; enpresen eta mintzaideen arteko parte-hartzea sustatzen saiatzen da; ebaluazio metodoak bultzatzen ditu; enpresak animatzen ditu garapen iraunkorraren testuinguruan eta era proaktibo batean tresna egokiak erabiltzera; multistakeholders-en foroak sortzea; eta gobernuko kudeaketan GE-ri buruzko praktikak gaineratzea. (Europar Komisioa, 2001).

Bestalde, Europar Komisioak argitaratu duen GE-ri buruzko definizioak hartzen baditugu, konturatzen gara Liburu Berdeak ematen duen definizioa eta 2011ko definizioa alde oso nabarmena dutela.

Alde batetik Europar komisioak Liburu Berdean honela definitu zuen GE: enpresek har dezaketen jarrera boluntarioa haien eragiketa komertzialetan eta haien partaideekin hartzen duten jarrerak, arlo sozialetan eta ingurugiroarekin ardura hartzen dutenak. Izan duten esperientzia ingurugiroari errespetua duten inbertsioak, inbertsio teknologikoak eta praktika komertzialetan, enpresen norgehiagoka handitzen lagundu dezake.

Bestalde, Liburu Berdea argitaratu zen arte, GE enpresa handietan edo enpresa multinazionaletan soilik aplikatzen zen eta azaltzen du nola ETE-etan eta mikroenpresetan ere oso garrantzitsua edo ezinbestekoa dela GE aplikatzea, hauek direlako ekonomiarekin bultzatzen dituztenak eta lan postu gehienak sortzen dituztenak.

Liburu Berdeak aipatzen ditu nola GE-k efektu zuzenak edo zeharkakoak izan ditzakeela ekonomian. Efektu zuzenak eman daitezke, adibidez, lan ingurune hobeago batean, hau da, langileen kompromesu handiago batean edo haien produkzioa handiagotzean, edo baliabide naturalen erabilpen eraginkorrean. Bestetik, zeharkako efektuak lortzen dira ere eta hauen bitartez kontsumitzaileek eta inbertitzaileek jartzen dute arreta enpresan, honi onurak ekarri diezaiokeelarik merkatuko aukerak handituz.

Enpresa batek sozialki erantzule izateak, adibidez, sozietate bateko balore etikoak kontutan hartzen baditu, etekin finantzarioak sortu eta bere kotizazioa erraztu dezake.

Beste alde batetik, 2011ko definizioari erreparatzen badiogu eta Liburu Berdearen definizioarekin konparatzen badugu, 2011an Europar komisioak Gizarte Erantzukizunaren definizioa aldatzen du pixka bat.

2011.urtean honela definitzen du Gizarte Erantzukizuna, boluntario hitza ez du inondik aipatzen eta animatzen ditu enpresak jokaera hau hartzera: enpresek hartzen duten jarrera da haien eragiketa komertzialetan eta haien partaideekin hartzen duten jarrerak arlo sozialetan eta ingurugiroarekin ardura hartzen dutenak.

Europar komisioak animatzen ditu enpresak jokaera hau planteatzera epe luzerako eta ongizate soziala eta kalitatezko eta produktiboagoak diren lanpostuak sortzeko, hala nola, produktu, zerbitzu eta enpresa eredu berritzaileak aztertzera. (Europar Komisioa, 2001).

Bestalde, 2014.urteko urriaren 22an Europar Batasunak 2014/95/UE Direktiba berria argitaratu zuen informazio ez finantzario eta enpresa handi zehatz eta talde zehatz batzuei buruzko informazioa zabaltzeari buruzkoa.(Europar Komisioa, 2014)

Direktiba hau behartzen du urteko gestio txostena egin behar duten eta 500 langile baino gehiago dutenei, haien balantzea 20 milioi baino gehiago gainditzen dituenak

edo 40 milioi euro baino gehiago fakturatzen badute. Enpresa motak: kotizatzen dituztenak, finantzario eta aseguruzko konpainiak eta inbertsio kolektiboko entitateak batik bat.

Enpresek gai hauei buruz informatu behar dute:

- Ingurumenaren inpaktuari buruz, hau da, osasun eta seguritateari buruz, berotegi-efektuak igortzen dituen gasei buruz, energi berriztagarrien erabilpena, ura eta kutsadura atmosferikoari buruz.
- Gizarte eta langileei buruz: aukeren berdintasunari buruz, OIT hitzarmenen ezarpenari buruz, lan-baldintzei buruz, eskubide sindikalei buruz, osasun eta seguritateari buruz eta jarduten duten inguruen seguritatea eta garapenari buruzko elkarrizketak izatea.
- Giza eskubideak, abusuak aurreikusteko neurriak hartzea.

Horretarako, enpresek hurrengo gaiak sartu beharko ditu:

- Bere negozio ereduari buruzko laburpen txiki bat.
- Negozioan aplikatzen diren politikak azaltzea eta nola kontrolatzen diren.
- Lortutako emaitzak.
- Enpresak izan ditzakeen arazoak, hirugarrenekin, enpresaren produktu edo zerbitzuak izan dezaketen inpaktuak edozein gai horietan eta nola enpresak kudeatzen ditu arazo horiek.
- Sektoreko adierazle ez finantzarioak.

Dibertsitateari buruz, enpresek politika, helburu eta emaitzen informazioa eman beharko dute dibertsitate arloan aplikatzen duten gobernuko organo, zuzendaritza eta gainbegiraketa egin beharko dute adin, sexu, jatorri geografiko, formakuntza eta esperientzia profesionalari buruz.

Bestalde, gestio txostena egitean edozein inpaktu ekonomikoei buruzko informazioa eman behar dute eta azalduta egon behar dira txostenean.

Konpainia batek ez badu gai hauei buruz erreferentziarik egiten, azaldu beharko du zergatia. Ez dira behartutak egongo kontraesanean edo gai horri buruz informazioa emateak aurkako eraginak baditu konpainiarentzat.

Indarrean sartzen den momentutik aurrera, auditoreak egiaztatu beharko du informazioa barneratuta dagoela txostenean.

Txosten hau urtero egin beharko da ekitaldia itxi eta 6 hilabeteko epea egongo da txostena aurkezteko, bai gestio txostenaren barruan edo txosten garatuagoetan barneratzen dituztenak, adibidez, erantzukizun korporatiboa.

Direktiba hau 2016.urtean martxan jarri da eta honi buruzko lehenengo txostenak 2017ko ekitaldian aurkeztuko lirateke.(Blasco, 2014)

Eta orain, hainbat galdera planteatu ditzakegu: gizarte erantzukizuna borondatezko jarrera bat edo derrigorrezko jarrera bat izan behar da? Nortzuk aplikatu behar dute jarrera hau? Hau izan daiteke zalantza handiena.

Honekin guztiarekin esan dezakegu, oso garrantzitsua dela enpresek GE kontuan izatea, lanaren zati honetan ikus daitekeelako enpresak izan behar duten helburua ez dela soilik etekinak izatea, baizik eta gizartearekin eta etikoki erantzulea izatea. Horregatik, bai enpresa handietan eta ETE-etan oso interesgarria izango litzateke GE kontuan hartzea eta poliki-poliki helburu bakar hori dituzten enpresak GE kontutan hartzera animatzea.

<u>Gizarte Erantzukizun Enpresarialaren eremuak Espainia mailan</u>

GE Enpresarialak zeharkako kontzeptu bat da eta enpresen kudeaketa eremu desberdinetan eragina du. Horregatik, GE korporatibo markoak garatzen dituen ekintzak egon behar dira:

- Enpresaren oinarrizko aktibitatearekin lotuta.
- Iraupenaren bokazioa izatea
- Konpromesu handia lortzea goi zuzendaritzarekin

Giza Eskubideak: *Giza Eskubideen Deklarazio Unibertsalak* esaten du enpresak Giza Eskubideak behatzeko, errespetatzeko eta sustatzeko obligazioa dutela.

Enpresek, gizarte organoak bezala, obligazioa dute Giza Eskubideen inguruko lege internazionala betetzea eta eskubide hauen errespetua sustatzea. Guzti hau suposatzen du, konpainia guztiek ahal dutena egin behar dutela honengatik:

- Jarduten duten herrialdeetan Giza Eskubideak sustatzea.
- Herrialde batean jarduten hasi baino lehen aztertu Giza Eskubideak zein eraginak izan ahal dituzten.
- Enpresak Nazio Batuen arautegiak betetzen dituela behar den moduan eta erabakiak behar diren moduan hartzen dituela ziurtatzea.
- Giza Eskubideei buruzko arautegia barneratzea. Giza Eskubideen arautegi horietan langileak defenditu behar dituzte, lan egiten duten inguruko partaideen babesa bilatu behar dute, kontrol mekanismoak barneratu behar dituzte.

Lan Eskubideak: Lanaren Erakunde Internazionalak (OIT), lanaren baldintzei buruzko 200 txosten inguru argitaratu ditu. 200 lan horietatik, zortzi lan langileei lan eskubideei erreferentzia egiten die: askatasuna, lan gogorraren debekua, haurren lanaren debekua eta diskriminaziorik ez.

Politika Sozial eta enpresa multinazionalen printzipioen deklarazio Tripartiten eta *enpresa multinazionalentzako ELGA-ko zuzentzailetan* barneratzen dira lan politikak

orokorrean, pertsonalaren formakuntzaz, langileen kexak nola kudeatu eta negoziazio kolektiboa, beste batzuen artean.

Ingurugiroa: Nazio Batuek garapen jasangarria Helburu Unibertsal baten moduan ulertzen dute.

Tratatu eta txosten garrantzitsu asko existitzen dira, ELGAn, enpresen erantzukizuna espezifikatzen dutenak haien eraginak airearen kalitatean, uraren kalitatean, kliman eta biodibertsitatean.

Kontsumitzailearen babesa: Nazio Batuen Kontsumitzailearen babesa kudeatzen duen saila, kontsumitzaileen interesak babesten duten zortzi printzipioetan oinarritzen da: kontsumitzailearen oinarrizko zerbitzuetarako eskubidea, osasunerako eskubidea, informatua izateko eskubidea, aukeratzeko eskubidea, erreklamatzeko eta entzunda izateko eskubidea, kontsumitzaile gisa hezituta izateko eskubidea eta jasangarritasunaren eskubidea.

Kontsumitzailearen eskubidea produkzio eta kontsumo jasangarri bat izateko azalduta dago Rio-ko Deklarazioan, Brundtlan Informean eta Europar Batasunean.

Osasuna: Osasunaren Eskubide Unibertsala Giza Eskubideen Deklarazio Unibertsalean eta Eskubide ekonomiko, sozial eta kulturalen Paktu Internazionalean azalduta daude.

Guzti honek barneratzen du, alde batetik, enpresek obligazioa dutela osasunarekin erlazioa duten zerbitzuen desberdintzeari, bereziki gizarteko talde zaurgarriekin. Eta bestetik, behartuta daude elikadura, babeslekua, ur edangarria eta osasunaren oinarrizko printzipioak ziurtatzera. Betebeharra dute ere, heziketa ematera, osasunaren inguruko informazio eta gaixotasunak saihesteko informazioa ematera.

Enpresek ziurtatu behar dute ingurune osasuntsu bat istripuen eta gaixotasunen prebentzioak barneratzen duena.

Korrupzioaren kontrako borroka: Enpresen erantzukizuna Korrupzioarekiko ELGA-ko Korrupzioaren kontrako borrokaren hitzarmenean dago hartuta eta finkatzen du enpresek funtzionario publikoak erosten badituzte delitu bat izango litzateke.

Bestalde, enpresek neurriak hartuko dituzte, beti ere, haien lege eta arauak jarraituz kontabilitate, finantza egoeren argitalpenak eta auditoria arauetan liburuz kanpoko kontuak debekatzera, transakzio extrakontableak debekatzera, existitzen ez diren gastuak debekatzera eta faltsuak diren dokumentuak debekatzera.

Gizarte Erantzukizun Korporatiboaren beste eremu batzuk: guzti honekin esan dezakegu GE Korporatiboa zeharkako kontzeptua dela eta enpresaren kudeaketa eremu desberdinetan eragiten duela.

Oraindik existitzen dira hainbat kontzeptu GE Korporatiboarekin erlazioa dutenak. Nahiz eta oraindik eztabaida prozesu batean egon, etorkizunean garrantzi handia izango dute, hala nola, norgehiagokari buruzko legeak, zergen ordainketak,

teknologiaren transferentzia eta jarduten duten herrialdeen subiranotasunaren errespetua. (Observatorio de RSC, 2014).

2. GIZARTE ERANTZUKIZUNA ENPRESAN

Enpresaren kudeaketan eta egunerokotasunean barneratzeko hainbat ekimen proposatzen dira 2000.urtearen lehen hamarkadaren hasieran GE-ren kontzeptua bultzatzeko. Horregatik, lanaren atal honetan zazpi ekimen azalduko ditut eta horietatik GRI lanaren hurrengo atalean sakonago aztertuko dut.

MUNDUKO ITUNA

Nazio Batuen Munduko Ituna(United Nations-Global Compact) onartutako hamar printzipio unibertsalak enpresen GE bultzatzeko ekimen internazionala da eta Giza Eskubideak, Ingurugiroa, Lan estandarretan eta Korrupzioaren kontrako borrokarako gaietan lan egiten du. Munduko ekimen boluntario handiena da enpresen GE bultzatzeko (www.pactomundial.org; 2016.ko urtarrila).

Nazio Batuen Munduko Itunak 2000.urteko uztailean hasi zen, plataforma politikoa eta jasangarritasunarekin eta praktika enpresarial arduratsuak hartzera konpromisoa hartu duten enpresentzat zuzenduta dago (Munduko Ituna, 2009).

Enpresen CEOengatik (Chief Executive Officer, zuzendariak) babestutako ekimena da, marko praktikoa, jasangarritasun enpresariala garatzeko, ezartzeko eta politikak garatzeko. Sinatzaileei baliabide gama handi eta kudeaketarako erreminta ugari eskaintzen zaizkie negozio eredu eta garapen jasangarria ezartzen laguntzeko.

GE enpresarialaren ekimen honek bi helburu lortzen saiatzen da:

- Hamar printzipio unibertsalak aktibitate enpresarial guztietan txertatzen saiatu.
- Nazio Batuen helburu zabalduenak bideratzen laguntzea, Milurteko Garapenaren helburuak (ODM: Objetivos de Desarrollo del Milenio).

Nazio Batuen Munduko Itunak Nazio Batuen abantaila hoberenak konbinatzen saiatzen da. Ekimen mundiala da, lokala, pribatua eta publikoa, boluntarioa eta kontuak emateko ardura du. Munduko Itunean parte hartzeak abantaila praktikoak eskaintzen ditu **(2.taula)**:

2.taula: Munduko Itunean parte-hartzearen abantailak

ABANTAILAK
1. Politika esparruaren markoa ezartzea politiken garapena, ezarpena eta politiken zabalkuntza aurrera eramateko ingurugiroko praktiketan, gai sozialetan eta gobernantza gaietan.
2. Praktika hoberenak eta praktika emergenteak partekatzea emaitza praktikoak

	eta estrategiak bilatzeko eta erronka komunak gerturatzeko.
3.	Jasangarritasunari konponbideak bilatzea aliantzak egiten interesatuta dauden taldeekin, adibidez, Nazio Batuen erakundeekin, gobernuekin, gizarte zibilarekin, lan munduarekin, eta beste interes talde batzuekin jarduera enpresarialaren kanpo daudenak.
4.	Balore katearen bitartez Nazio Batuen Munduko Itunaren mundu osoko menpekotasun instituzionalak eta entitate subsidiarioak elkartzea.
5.	Garapenarekin eta jasangarritasunarekin erlazioa duten gaietan Nazio Batuak duen ezagutza eskuragarri izatea.
6.	Nazio Batuen Munduko Itunaren kudeaketa erremintak eta baliabideak aprobetxatzea.

Iturria: Elaborazio propioa.

Nazio Batuen Munduko Itunak lidergoaren ekimen bat da, erakundearen zuzendariak konpromiso hau sinatu behar du. Ekimen honi gehitzen den edozein erakunde hurrengoa kontuan hartu behar du: Munduko Itunaren printzipioak erakundearen estrategietan kontuan hartu behar dute; erabakiak hartzerakoan kontuan hartu behar dituzte ekimenaren printzipioak erakundearen goi mailako organoetan; aliantzak egitea garapenaren helburu zabalagoak lortzeko; urteko txostenean edo antzekoa den txosten batean nola aplikatzen dituen printzipioak azaldu behar dituzte; Munduko Itunaren printzipioak sustatzea beste erakundeen artean.

Munduko Itunera gehitu nahi diren erakundeek hurrengoa egin beharko dute:

- Nazio Batuen idazkari nagusiari zuzendutako gutun bat idatzi behar dute eta haien konpromisoa aipatu behar dute Munduko Itunarekin eta haien printzipioekin.
- Bestetik, formulario elektroniko bat bete behar dute Munduko Itunaren web orrian eta lehen aipatutako gutunaren kopia bat erantsi.

Gainera, urtero ekarpen monetario bat egingo dute ekimenari laguntzeko. Ekarpenak enpresaren araberakoak izango dira eta nazioarte mailan ezarritako zenbatekoak ondorengoak dira:

- Enpresaren salmentak 1.000 milioi dolar baino gehiago badira, 10.000 dolarreko ekarpena egingo dute.
- Enpresaren salmentak 250 eta 1.000 milioi dolar artekoak badira, 5.000 dolarreko ekarpena egingo dute.
- Enpresaren salmentak 250 dolar baino gutxiagokoak badira, 500 dolarreko ekarpena egingo dute.

Munduko Itunak hamar printzipioak sustatzeko eta oinarrizkoak diren kasuetan lidergoa erakusteko ahalmena emango die parte hartzaileei akziorako eta berrikuntzarako plataformak eskainiz. Honela, ondorengoak eskaintzen ditu ekimenak:

Munduko Itunaren sare lokalak: sare hauek enpresek egiten dituzten ahalegin handietan oinarritzen dira Munduko Ituna ezartzeko eta aldi berean, parte hartzeko aukerak sortze saiatzen dira.

Elkarrizketak eta ikaskuntza: elkarrizketak eta ikaskuntzak beharrezkoak dira errendimenduan hobekuntzak emateko.

Lan-bide espezializatuak: gizarte erantzukizunaren mugimenduak asko aurreratu egin da eta horrekin batera beharrak ere argitaratu dira eta arreta handiagoa behar duten gaiak dira. Erantzuna eman die hainbat gaietan zentratzen, adibidez, klima-aldaketari buruzko gaiak, ura, hezkuntza kudeaketan edo inbertsio arduratsuak.

Erakundeen proiektuak: Munduko Itunak aliantzak egitera animatzen ditu parte hartzaileak Nazio Batuen helburuak sustatzeko edo bultzatzeko (Munduko Ituna, 2009).

Munduko Itunaren misioa, hamar printzipio unibertsalen bidez jasangarritasun enpresariala garatzea, Giza Eskubide gaietan, Lan arauetan, Ingurugiroan eta Korrupzioaren kontrako borrokan eta eguneroko estrategia eta eragiketetan laguntzea entitate guztietan. Bestalde, bisioaren aldetik, munduko ekimen boluntario handiena da gizarte erantzukizun enpresariala eta garapen jasangarriari buruzkoa, kideen arteko balio partekatua garatzeko. Baloreen aldetik, lehen esan dudan moduan, hamar printzipio unibertsalak ezartzea da ekimen honi batutako kide guztien artean. Paktu Mundialaren hamar printzipio unibertsalak lau eremu handietan zentratzen dira:

Giza Eskubideak:

1. "Enpresek, haien eragin eremuaren barnean, oinarrizko giza eskubideak errespetatu behar ditu internazionalki onartuak."
2. "Enpresak ziurtatu behar dute bere enpresak giza eskubideak errespetatu dituztela."

Lan baldintzak:

3. "Enpresek kide izateko askatasuna eta negoziazio eskubidearen ikuskapen eraginkorra babestu behar dute."
4. "Enpresek indarkeriarekin egindako lanen eliminazioa babestu behar dute."
5. "Enpresa guztiek haurren lanaren erradikazioa babestu behar dute."
6. "Enpresek enpleguan eta okupazioan diskriminazio praktiken ezeztatzea babestu behar dute."

Ingurumena:

7. "Enpresa guztiek ikuspegi prebentiboa izan behar du ingurugiroarentzako mesedegarria dena."

8. "Enpresak erantzukizun anbiental handiago bat bultzatzen dituzten ekimenak sustatu behar dituzte."
9. " Enpresak ingurugiroarekin errespetua duten teknologien garapena bultzatu behar dituzte."

Korrupzioaren kontrakoa:

10. "Enpresa guztiek korrupzioaren kontra lan egin behar dute, estortsio eta eroskeria barne."

ELGA-ren lerro zuzentzaileak enpresa multinazionalentzat

Enpresa multinazionalentzat zuzendutako ELGA-ren lerro zuzentzaileak enpresa multinazionalentzako gomendioak dira. Printzipio eta arau ezberdinak barneratzen dituzte enpresaren jokabide arduratsuei buruz testuinguru global batean (ELGA, 2011). 1976.urtean egin ziren lehen aldiz, baina azken berrikuzpena, oso garrantzitsua izan zena, 2011.urtean egin zen (Diario Responsable, 2013).

Lerro zuzentzaile hauek aurrerapen ekonomiko, ingurumen ets mundu osoko enpresetan ekarpen positiboa sustatzeko helburua dute.

Lerro zuzentzaileak ezartzeko mekanismo batengatik babestuta daude: Kontaktuen Puntu Nazionalak (PNC: Puntos Nacionales de Contacto). Mekanismo hauek lerro zuzentzaileak ezartzera laguntzen dute. PNCak enpresek eta interes taldeek laguntzen dituzte lerro zuzentzaileen ezarpena bultzatzeko. Bestetik, plataforma bat osatzen dute gertatzen diren arazoak konpontzen saiatzeko (ELGA, 2011).

Lerro zuzentzaileak gobernuak zuzendutako gomendioak dira enpresa multinazionalentzat. Printzipioak eta arauak bat egiten dute legearekin. Lerro zuzentzaileak betetzea guztiz boluntarioa da. Baina izan liteke lerro zuzentzaileak tratatzen dituzten zenbait gai lege nazionalekin edo konpromiso internazionalekin lotura izatea.

Enpresen lehenengo betebeharra legeak betetzea da. Lerro zuzentzaileak ez dituzte abian dauden legeak ordezkatzen eta ez da haien helburua enpresak legearen kontra joatea edo egitea. Baina edozein herrialde batean legea eta lerro zuzentzailearen printzipioak bat egiten ez dutenean, enpresek printzipio horiek errespetatzeko zer edo zer egin behar dute, beti ere legea errespetatuz.

Lerro zuzentzaileak enpresa multinazionalaren edozein entitatera zuzenduta daude (sozietate matrizeak edo entitate lokalak), eta horrela haien arteko laguntza eman daiteke lerro zuzentzaileen printzipioak ezartzerako orduan (ELGA, 2011).

Printzipio nagusiak: txostenaren kapitulu honetan enpresentzat oinarrizkoak diren printzipio eta orientabideak ematen dira lerro zuzentzaileak ezartzeko.

Zati honetan gai batzuk lantzen dira, hala nola, aurrerapen ekonomiko, sozial eta ingurumenari laguntza eman behar zaie garapen jasangarria lortzeko, internazionalki aitortutako giza eskubideak errespetatzea, tokiko gaitasunen estimulazioa, enpresaren gobernu ona, diskriminazioa, eragin negatiboak gutxitzea, parte-hartzaileen jarrera ona sustatzea, interes taldeen partizipazioarekin konprometitzea ... e.a. (Diario Responsable, 2013).

Informazioaren zabalkuntza, lerro zuzentzaileek enpresen aktibitateen ulermena erraztea dute helburu eta interes taldeekin erlazioa izatea, horretarako beharrezkoa da gardentasunarekin jokatzea eta haiekin komunikazio on bat ezartzea, komunikazio bide egokiak erabiltzen, hau da, teknologien bidez edo beharrezkoa bada modu zuzenago batean.

Horrela enpresek haien emaitza finantzarioei eta ustiapeneko emaitzei buruz informatu behar dute, modu berean egin behar dute haien helburuekin, adierazgarriak diren partaidetzekin, boto eskubideei buruz, enpresaren politikei buruz ... e.a.

Gainera, lerro zuzentzaileek gonbidatzen dituzte enpresak ingurumen gaiei eta giza gaiei buruz informazioa ematera.

Giza Eskubideei erreparatuz, lerro zuzentzaileek bat datozte enpresen markoarekin eta Nazio Batuen giza eskubideekin: " babestu, errespetatu eta konpondu".

Bi markoekin bat eginez (lerro zuzentzaileak eta Nazio Batuak), aipatzen dute estatuek giza eskubideak errespetatu behar dutela bere inguruan eta enpresek giza eskubideak errespetatu behar dutela nahiz eta estatuek duten nahia hauek errespetatzeko edozein izanda.

Enplegua eta lan harremanetan, lerro zuzentzaileek Lanaren Erakunde Internazionalak (OTI) finkatzen dituen oinarrizko eskubideetan oinarritzen da.

Enpresek ezin izango dute eremu bakoitzean aplikatzen diren marko legalak hautsi eta hainbat alderdi errespetatu beharko dituzte, hala nola, elkartze eskubidea, negoziazioa eta antzezpena, haurren lana eta lan bortxatuak, diskriminaziorik ez, langileen soldatak nahikoak izan behar dira haien beharrak eta haien familien beharrak asetzeko, lanean osasuna eta segurtasuna ziurtatu behar da ...

Ingurumenari dagokionez, lerro zuzentzaileen kapitulu honetan kontuan hartzen da ingurumenaren babesa, bereziki Rio-ko Aitorpena ingurumenari buruz, Agenda 21 eta beste hitzarmen batzuk ingurumenarekin zerikusia dutenak. Horrela, lerro zuzentzaileek hau eskatzen dute:

- Ingurumen Kudeaketa sistema bat ezartzea.
- Aktibitateak eragin ditzakeen efektuak ingurumenean, osasunean eta seguritatean.
- Kontuan hartzea aurreikusten diren inpaktuak ingurumenean, osasunean eta seguritatean erabakiak hartzeko orduan.

- Larrialdi planak egitea.
- Ahal den neurrian hobekuntzak egitea teknologian, beti ere inpaktu negatiboak kontrolatzen, produktu eta zerbitzuen inpaktu negatiboak gutxitzea, bezeroen sentsibilizazioa ...

Korrupzioaren kontrako borroka, eroskeriaren eskaintzak eta beste mota bateko estortsioa ekiditeko helburuarekin lerro zuzentzaileak erakundeei eskatzen dizkie edozein motatako debekatutako ordainketak edo kobruak ez egitera edo legez kanpoko abantailak ematen duen edozein motatako kontratua sinatzera. Erakundeak animatzen ditu barne kontrolak egitera aipatutakoa ziurtatzeko. Korrupzioaren kontrako neurri hauek kargu publikoetan eta partidu publikoetan lan egiten dutenentzat aplikagarriak dira.

Kontsumitzaileen interesei dagokionez, kontsumitzaileen seguritate arauak azaltzen dira, hau da, kontsumitzailearen heziketa erabakiak hartzeko orduan kausarekin egitea eta inpaktu ekonomikoak, sozialak eta ingurumenekoak ulertzen, datu pertsonalen babesa, engainagarriak diren praktika komertzialen kontrako borroka ...

Era berean, garrantzi handia ematen die arreta handiagoa behar duten kontsumitzaileen beharrak eta komertzio elektronikoen arazoak enpresak animatuz hauek kontuan hartzera.

Zientzia eta teknologiari buruz, lerro zuzentzaileak enpresak I+G aktibitateen emaitzak zabaltzera bultzatzen dituzte.

Konpetentziari dagokionez, gogoratzen diete enpresei haien aktibitatea aurrera eraman behar dutela legea betetzen, hau da, enpresen arteko akordioak, prezioak, beherapenak edo merkatuak banatzeko jarrerak adostuz debekatuta daudela.

Fiskalitatearen gaiari buruz, garapen jasangarria lortzeko, lerro zuzentzaileek adierazten dute oso garrantzitsua dela enpresek finantza publikoekin elkar lan egitea eta abian dagoen arau fiskala errespetatzea. (Diario Responsable, 2013).

AA1000

Accountability 1000 araua Accountability institute of social and ethical accountability egindako araua da, 1999.urtean eta hainbat nazioarteko kontsulta prozesu pasatu ondoren 2003.urtean argitaratu zuten.

AA1000 erakundeen erantzukizuna eta jokaera orokorra hobetzeko diseinatuta izan zen, kontabilitate etiko eta sozialaren kalitatea, auditorien eta txostenen kalitatea handitzeko helburuarekin.

AA1000 kontabilitate etiko eta sozialaren kalitatea ziurtatzen, auditorien eta txostenen kalitatea ziurtatzen saiatzen da (Accountability Institute, 1999).

Accountability institutuak AA1000 araua hiru serieetan banatzen du:

1. **Accountability AA1000APS (2008) printzipioen araua:** AA1000APS arauaren helburua da erakundeei internazionalki aitortutako printzipio multzo bat eskaintzea, haien erantzukizuna nola ulertzen duten, gobernatzen duten, ezartzen duten, ebaluatzen duten eta komunikatzen duten egituratzeko. Normalean, AA1000APS printzipioak jasangarritasunarekiko helburu arduratsu eta estrategikoa duten erakundeetara zuzentzen da. Erakundeei lagunduko dute jasangarritasun arloa hobetzen, kudeatzen eta ulertzen. Gainera, AA1000 araua erabiltzen dutenek printzipio hauek erabiliko dituzte ere.
   AA1000 arauan hiru printzipio finkatzen dira eta horietako bat oinarrizkoa da:
   - Oinarrizko sartze printzipioa
   - Garrantziaren printzipioa
   - Erantzun ahalmenaren printzipioa

   Lehenengoa, oinarrizko sartze printzipioa, beharrezkoa da garrantzi printzipioa eta erantzun ahalmenaren printzipioa lortzeko.
   Oinarrizko sartze printzipioaren arabera, erakundea inklusiboa izan behar du. Honek esan nahi du, erakundearen interes taldeak parte hartu behar dutela erantzun estrategikoak eta arduratsuak emanez garapen jasangarri oso bat lortzeko.
   Interes taldeei hitz egiten dugunean, erakundeak bere aktibitateekin, produktuekin edo zerbitzuekin ondorioak jasan ahal dituztenak dira.
   Inklusibitate printzipio honek inplikazio eta partizipazio prozesu definitu bat eskatzen du, erlazio osoa eta orekatua eskaintzen duena eta emaitzak lortzeko, hala nola, estrategiak, planak, akzioak eta inpaktuei aurre egiteko ondorioak, beti ere, erantzukizun perspektiba batetik.
   Garrantziaren printzipioari jarraiki, erakundeak bere gai garrantzitsuenak identifikatu beharko du. Printzipio hau kontuan hartu behar du gai bat eta baloratu behar du garrantzitsua den edo ez jakiteko. Gai bat garrantzitsua izango da badu erakunde edo interes taldeek erabakiak hartzerako orduan. Informazioaren analisiak kontuan hartu behar ditu jasangarritasunak bultzatzen dituen faktoreak eta erakundearen eta bere interes taldeen kezkak, beharrak eta aukerak. Erakundea azkena izango da gai bat garrantzitsua den ala ez erabakitzen. Prozesu hau orekatuta egongo da erabakiak hartzeko prozesuekin eta estrategia garatzeko prozesuekin.
   Gaien garrantzia denborarekin aldatuz joago daiteke, interes taldeen kezkak, beharrak eta aukerak aldatu daitezkeelako.

   Erantzun ahalmenaren printzipioak interes taldeen lanetan eragiten duten gaietan erakundeak nola erantzun beharko duten gidatzen du. Erantzun ahalmenaren printzipioa da erakunde batek ematen dioten erantzunak haien interes taldeei jasangarritasun gaietan eragin zuzena dutenean.

Erakundeak erantzun trinkoak eman behar die bere interes taldeei hauek erabakiak hartzeko orduan informazio nahikoa izan dezaten. Erakundek funtzionamenduan jarri beharko ditu behar diren prozesu guztiak konprometitu den erantzunak emateko (Acountability Principles Standard, 2008).

2. **Accountability AA1000 AS (2008) jasangarritasuna segurtatzeko araua:** AA1000AS arauaren helburua da jasangarritasunari buruzko txostenen sinesgarritasuna eta kalitatea ziurtatzea.
   AA1000 AS araua internazionalki aitortutako araua da eta jasangarritasuna ziurtatzeko beharrezko baldintzak eskaintzen ditu.
   Jasangarritasuna ziurtatzeko honelako ondorioak eskaintzen ditu:
   - Natura eta Accountability AA1000 printzipioak betetzea aplikagarria denean.
   - Jasangarritasunari buruzko informazioaren kalitatea.

   Arau honek hornitzaileei eta jasangarritasuna ziurtatzen duten profesionalei zuzenduta dago. Arau hau erabilgarria izan daiteke jasangarritasunari buruzko txostenak egiten dituzten erakundeentzat (AA1000 Assurance Standard, 2008).
3. **Accountability AA1000 SES (2011) interes taldeen konpromisoaren araua:** erakundeak interes taldeen konpromisoa prozesua erabiliko du interes taldeekin inplikatzeko eta adostutako erabakiak aurrera eramateko. Prozesu hau ere Accountability-ko oinarrizko mekanismoa da erakundea behartzen duena bere interes taldeak inplikatzea jasangarritasunari buruzko kezkak identifikatzera, ulertzera eta aurre egitera. Erakundea behartuta egongo da hartutako erabakiak interes taldeei jakinaraztea(Managing a Sustainable Business, 2011).

<u>SA8000</u>

SA8000 arauaren helburua auditatu daitekeen araua eskaintzea da, aplikatzeko boluntarioa dena, Nazio Batuen Giza Eskubideen Deklarazioan, OIT arauetan eta giza eskubideen eta laboralen arau internazionaletan oinarrituta, hala nola, tokiko lan arauak (Social Acoountability International, 2014).

Arau hau ondo aplikatzeko erakundeek kudeaketa sistema on eta eraginkor bat aplikatuko dute.

SA8000 araua edozein motatako erakundera zuzenduta dago, bere tamaina, lokalizazioa edo sektore industriala edozein izanda.

Erakundeek lege lokalak, nazionalak eta aplikagarriak diren beste lege batzuk bete behar ditu. Erakundeek, aldi berean, eranskinean jasotako nazioarteko printzipioak errespetatu behar dituzte; OIT hitzarmena edo Giza Eskubideen adierazpen unibertsala adibidez **(1. Eranskina)**.

<u>Gizarte erantzukizunaren baldintzak:</u>

- **Haurren lana:** erakundeak ez du haurren lanaren alde agertu behar. Erakundeak ezarri behar du, dokumentatu, mantendu eta hain zuzen komunikatu behar du pertsonalari eta interesatuta daudenei politikak eta prozedurak haurren lana ekiditeko eta haur horiek eskolan egoteko haurrak izateari utzi arte.
  Erakundeak langile gazteak kontratatu ditzake, beti ere nahitaezko heziketa legea errespetatuz. Hau da, langile gazteek lan egin dezakete eskola-ordutegietatik kanpo, baina ezin dute egunean hamar ordu baino gehiago egin eskolako eta laneko orduak zenbatuz eta ezingo dute egunean zortzi ordu baino gehiago ezta gaueko ordutegian lan egin.
  Erakundeek ezin dute osasunerako edo garapen fisiko edo psikologikorako kaltegarriak edo zalantzazkoak diren baldintzak jarri langile gazteei.
- **Esplotazio praktikak:** erakundeek ez dute nahitaezko edo beharrezko lanak bermatuko, zigor-lanak barne. 29. hitzarmenak esaten duen bezala, ezin dira identifikazio agiri ofizialak kendu eta debekatuta dago langileari ordainketa bat egitera behartu lana hasi baino lehen.Bestalde, edozein erakundek ezin izango dute langile bati soldata atxikitzea lan egiten jarraitzeko helburuarekin.Erakundeek ziurtatu behar dute ez dutela kontratazio kuota edo kargurik aplikatuko langileei.
  Langileek eskubidea izango dute instalazioak uztera lan-eguna amaitu ondoren eta askea da lana uzteko, beti ere erakundeari abisua ematen behar den denborarekin.Edozein erakunde ezingo du pertsonen salerosketa sustatu.
- **Osasuna eta seguritatea:** erakundeek osasuntsu eta segurua den ingurugiro bat sustatu behar dute istripuak saihesteko. Ingurugiroari kalte egiten dieten inpaktuak saihestu edo ezabatu behar ditu ahal den neurrian.
  Organizazioek ama berrien, umedun edo bulardunen lan-giroa ebaluatu behar dute eta bertan ematen diren arriskuak ahal den neurrian gutxitu edo ezabatzu, haien osasuna eta seguritatea ziurtatzeko.
  Lanagatik arriskuak ematen jarraitzen badira, erakundeek langileei babesteko ekipazioa eman beharko die. Lanean edozein istripu gertatzen bada erakundeak lehen laguntza zerbitzua eta, beharrezkoa bada, mediku zerbitzua emango die langileei.
  Organizazioek goi mailako zuzendari bat izendatu behar dute lan-giro seguru eta osasuntsua ziurtatzeko eta Arauaren Seguritate eta Osasun baldintzak ezartzeko arduraduna izango da ere.
  Erakundeek seguritate eta osasun arloko formakuntza emango die langileei. Langile berriak sartzen badira erakundera hauek ere formakuntza jasoko dute. Erakunde guztiek langile guztientzat osasun-zerbitzu garbiak, edateko ura, jateko garbiak dauden tokiak eta janaria gordetzeko toki garbiak eskainiko ditu. Bestalde, langileentzat lo egiteko tokiak eskaintzen baditu hauek seguruak eta oinarrizko beharrak asetzeko gai izan behar dira.

Amaitzeko, edozein arrisku larria ematen bada edozein erakundean langileek eskubidea dute arrisku horretatik aldentzeko erakundearen baimenik gabe.

- **Askatasun sindikala eta negoziazio kolektiborako eskubidea:** edozein langile eskubidea izango du nahi duen sindikatu batetan parte hartzeko, sortzeko edo antolatzeko eta hitzarmen kolektibo bat sortzeko. Erakundea aukera hau errespetatu behar du eta langileei aukera honi buruz informatu.
  Askatasun sindikala eta negoziazio kolektiborako eskubideak legeak debekatzen duen lekuetan erakundeek langileak baimenduko dituzte nahi duten ordezkaria askatasunez aukeratzeko.Azkenik, ziurtatu behar dute sindikatuko kideek edo langileek aukeratutako ordezkariek ez dutela diskriminaziorik, erasorik edo intimidaziorik jasango sindikatuko kidea izateagatik.
- **Diskriminazioa:** erakundeek ezin dute edozein pertsona diskriminatu edozein arrazoiengatik, hau da, kontratazioan edo soldatan diskriminazioa egotea arraza batekoa izateagatik, erlijioagatik, orientazio sexualagatik, desgaitasun batengatik edo beste edozerengatik.
  Erakunde bakar bat ere ezin du mehatxuzko jarrerarik izan, abusuzko jarrerarik izan, esplotazio jarrerarik izan edozein lan-giroan.
  Organizazioek ezin dute langileei haurdunaldi edo birjintasun probak egin.
- **Diziplina-neurriak:** erakundeek langile guztiei errespetuz eta duintasunez tratatu behar ditu. Ezin dute errespetu faltarik, zigor fisikorik ezta mentalik ere aplikatu langileei.
- **Lan-ordutegia:** erakundeek lan ordutegien legea errespetatu behar dute. Lan astea ezin da 48 ordu baino gehiagokoa izan. Langileek sei egun jarraian lan egin ondoren egun bat libre izateko aukera izango dute.
  Ezohizko lan denbora boluntarioa izan behar da eta ezin da 12 ordu baino gehiagokoa izan. Batzuetan ezohizko orduak beharrezkoak izan daitezke produkzio eskariak handiak direnean eta ordu gehiago egitea beharrezkoa izango da erakundeak eskatzen badu.
- **Ordainsariak:** erakundeek oinarrizko ordainsari duin bat errespetatu behar dute eta lan aste bateko ordainsariak legea betetzen dutela ziurtatu behar dute. Ordainsariak nahikoak izan behar dira langileen oinarrizko beharrak asetzeko.
  Organizazioek ezin dute ordainsarietan dedukziorik egin diziplina neurri moduan. Aplikatuko dira bi baldintza hauek betetzen direnean:
  A. Ordainsarietan dedukzioak egitea neurri diziplinari moduan legeak bere baitan hartzen duenean.
  B. Kontratu kolektibo bat martxan dagoenean eta praktika hau baimentzen duenean.

Erakundeek ziurtatu behar dute ordainsarien detaile guztiak, idatziz, eta langileei emango zaie ordainketa aldi bakoitzaren prestazioen konposaketa.

Erakundeek soldata guztiak eta prestazioak langileei forma legal batean entregatuko dituzte, baina inola ere atzeratutako edo murriztutako eran.

Ezohizko lan-orduak tokiko legeak definitzen duenaren arabera edo kontratu kolektiboak definitzen duenaren arabera konpentsatuko dira. Ezohizko lan-orduak legearekin erregulatuak ez dauden herrialdeetan edo kontratu kolektibo bat ez dagoenean, langileei ordainduko zaie erakundeak ezarritako prima batekin.

- **Kudeaketa-sistema:** erakundeen zuzendariek idatzizko politika bat egingo dute langileei informatzeko SA8000 Araua jarraituko dela, behar den hizkuntzetan idatzita.
  Politika honek SA8000 Arauak eskatzen dituen baldintzak onartzen dituztela barneratuko du eta erakundeek konpromisoa hartzen dutela Araua betetzeko. Politika hau eta SA8000 Araua ikusgarriak diren lekuetan argitaratuko dira. Erakundeek, aldizka, politika honen eta SA8000 Arauaren berrikuspenak egingo dituzte baldintzak betetzen diren berrikusteko eta ahal den neurrian hobekuntzak egiteko (Social Acoountability International 2014).

EMAS

Edozein erakundera zuzendutako kudeaketa eta auditoria sistema bat da, erakundearen aktibitatea eta tamaina edozein izanda.Europar komisioaren 1221/2009 Erreglamenduan definituta dago eta sistema eraginkor bat proposatzen du lan anbientala hobetzeko eta kudeatzeko. Hala ere, EMAS ekimenak ezartzeko ISO 14001 araua betetzea derrigorrezkoa da eta arau honek jartzen dituen baldintzaz aparte beste baldintza gehigarri batzuk bete beharko dira (AENOR,URTEA)

EMAS ezberdintzen duen oinarrizko faktore bat datu anbientalei buruz informatzeko, Ingurumen Adierazpena bitartez egiten du.

Ingurumen Adierazpena, dokumentu publikoa da. Erakundeak idatzizko txosten bat argitaratuko du , bertan ingurugiroarekin hartzen diren jarrerak azalduko dira eta hauek hobetzeko hartuko diren neurriak.

Gutxienez, erakundearen aurkezpen bat izango du (aktibitatea, eskaintzen dituen produktu eta zerbitzuak azalduz), politika anbientalaren eta honen kudeaketa sistemaren laburpen txiki bat, erakundeak ingurugiroari zuzendutako helburuak azalduz, oinarrizko ingurumen indikatzaile eta egiaztatzaileen izena, zenbakia eta data.

Erreglamenduaren baldintzak ezarri eta gero, AENOR arduratuko da egiaztatzen baldintzak eta Ingurumen Adierazpena.

AENOR-rek baldintzak eta Ingurumen Adierazpena egiaztatu ondoren, erakundeak eska dezakete Europar Batasunaren Erregistroan sartzea eta EMAS lizentzia jasotzea.

ISO 14001 arauarekin bateragarria izateaz aparte, EMAS beste kudeaketa sistemekin bateragarria da, bai ingurugiroarekin erlazioa duten beste sistemekin, bai kalitatearekin erlazioa dutenekin eta seguritatea eta osasunarekin erlazioa dutenekin ere.

ISO 14001 arauarekin lortzen diren abantailaz aparte, EMAS-rekin beste hainbat abantaila lor daitezke:

Abantaila anbientalak:

- Kudeaketa anbientalaren hobekuntza ingurugiroko inpaktuak gutxituz.
- Produkzio prozesuetan berrikuntza ekologikoa sustatzea.

Lidergo eta irudi enpresarialean abantailak:

- Irudi enpresarialaren hobekuntza eta errefortzua.
- Aginte publiko, hiritar, akzionisten, langileen eta bezeroen aurrean konfiantza eta sinesgarritasun handiagoa.
- Ingurumen Adierazpena publikoa izateagatik komunitate lokalarekin erlazioa hobetzea.
- AENOR-eko ingurumen kudeaketa sistemen ziurtagiria lortzeko aukera izatea.

Abantaila ekonomikoak eta komertzialak:

- Europar eremuan negozio gehikuntza.
- Ingurumen alderdien kudeaketa on bati esker etekin ekonomikoak lor daitezke epe luzera.
- "Erosketa berdea" prozesuak ematean negozio aukera berriak eman daitezke merkatuetan.
- Lan taldeen, pertsonen eta lan lekuen hobekuntza.

ISO26000 (RSC)

Erakundeek eta haren interes taldeek gero eta gehiago aitortzen dute gizartearekiko jarrera erantzulea hartzea oso beharrezkoa dela. Gainera, garapen jasangarria bultzatzeaz aparte, gizartearekiko jarrera erantzulea izatea hobekuntzak ekar ditzake erakundearen atal estrategikoetan.

Izan ere, erakunde batek gizarte erantzukizuna planteatzen duenean barneratzea bere aktibitateetan, sarritan ez daki oso argi nondik lortu dezakeen informazioa hau ezartzeko. Horretarako, ISO 26000 sortu zuten, arazo eta egonezin hauei bide bat zabaltzeko.

Estandarizaziorako Nazioarteko Erakundea (ISO: International Organization for Standarization) gobernuz kanpoko instituzioa da normalizazio eta estandarizazio

antolaketako ordezkariez eratuta dago industrial eta komertzial arau internazionalak egiteko.

ISO-k ekimen boluntarioak garatzen ditu balio gehigarri bat ematen dituena hobekuntza klabeak egin nahi dituzten erakundeei, hala nola, kalitatean, ekologian, seguritatean eta ekonomian, besteak beste.

2010eko azaroaren 1ean ISO 26000ren gida argitaratu zuten eta garrantzia handia hartu zuen GE-ren eremuan.

ISO 26000-k GE-ri buruzko printzipio, funtsezko materiak eta horrekin erlazionatutako gaiei buruzko informazioa ematen du eta nola erakundeek prozedura ezberdinak praktikan jarri dezaketen. Edozein motatako erakundeei zuzenduta dago, sektore publiko zein pribatuei, gobernuz kanpoko erakundeei, bere tamaina edo kokapen geografikoa edozein izanda. ISO 26000ren helburua , GE ezarri nahi duen edozein erakundeentzat gida bat izatea da.

ISO 26000 argitaratu baino lehen, existitzen ziren beste kode batzuk zeinetan GE-ri buruzko informazioa ematen zen baina ez nola izan behar zen prozesua hau ezartzeko. ISO 26000rekin lehenengo aldiz lortzen da GE-ren zein printzipio, funtsezko materiak eta gaiak tratatu behar diren hau martxan jartzeko eta zer egin behar duen erakunde batek helburu guzti hauek martxan jartzeko.

2001eko apirilean, kontsumitzaileen politikari buruzko ISO komiteak (COPOLCO), txosten bat argitaratu zuen GE-ri buruzko printzipioei buruz. COPOLCO taldeak GE-ri buruzko azterketa sakon bat egitea proposatu zuen eta horretarako lan-talde bat proposatu zuten. Orduan, ISO-ren kontsultarako talde bat sortu zuten ISO-ren Gerentzia Teknikoen komitea (TMB) GE-riburuz aholkatzeko.

2004ko ekainean ISO-ren hitzaldi internazionala ospatu zen GE-ren gaia tratatzeko. Hitzaldi horretan 355 herrialde parte hartu zuten (33 herrialde garatuak eta beste 33 garapen bidean dauden herrialde) eta hainbat sektore (pribatua, publikoa eta gizarte zibila). Hitzaldi honen helburua ISO-k GE-ren lana bere gain hartu behar zuela edo ez eztabaidatzea zen eta horrela izatekotan zein moduan egingo zen. TMB taldeak proposamena onartu zuen.

Horretarako TMB taldeak beste talde baten sorkuntza proposatu zuen (ISO/ TMB/ WG/ SR)behin betiko dokumentu bat egiteko GE-ri buruzko lerro zuzentzaile boluntarioak finkatzeko. 2005eko urtarrilean, azken talde honek lanari hasiera eman zion eta hainbat hitzaldi eman ondoren eta iritziak jaso ondoren, 2010ko azaroaren 1ean ISO 26000 argitaratu zuten.

Laburtuz, ISO 26000-a dokumentazio prozesu, iritzi bilketa, eztabaida homegeneizazio eta esfortzu handiko prozesu oso luzea izan zen.

ISO 26000-ren ezaugarri nagusiak **(3.taula).**

3.taula: ISO 26000-ren ezaugarri nagusiak

1. Arau globala da, mundu osorako pentsatuta. Edozein motatako erakundeei zuzenduta dago, herrialde garatu edo garapen bidean dagoen herrialde batean jarduten duen edozein izanda.
2. Eredu bakarra da, aplikagarria bai enpresa komertzialei edo instituzio publikoei, sindikatuei, partidu politikoei, irabazi asmorik gabeko erakundeei ... tamaina handiko edo txikiko enpresei, pribatuei, publikoei ... honekin esan nahi du GE ez dela soilik enpresen kontua, gizarte osoko erakundeena baizik.
3. Adostasunez eginda dago.
4. GE-ri buruzko idei orokor bat ematen du.
5. ISO 26000 ez da arau juridikoa, betebeharrezko araua, baizik eta orientabideak ematen ditu soilik.
6. Arau boluntarioa da.
7. Ez dago egiaztatzekorik. Betebeharrak ez dituenez,orientabideak dituenez, ezin da esan erakunde batek araua betetzen duen edo ez egiaztatu.
8. Ez da kudeaketa sistema bat eta bateragarria da edozein motako kudeaketa sistemekin.
9. Eraginkorra izaten saiatzen da.
10. GE-ri buruzko bisio bateratu bat eskaintzen du.
11. Ulertzeko hizkera erraza erabiltzen du.
12. Iradokizun, idei eta argibide asko ditu praktikan jartzeko.

Iturria: Elaborazio propioa

ISO 26000ak, gutxienez, hurrengo zazpi printzipioak kontuan hartzea aholkatzen die erakundeei. Printzipio horien garrantzia berdina da guztietan, hau da, printzipio guztiek garrantzi berdina dute.

1. Kontuen ematea: ISO 26000-ak erakundeak bultzatzen ditu kontuak ematera inpaktu ekonomikoei, sozialei eta ingurumenari buruz. Honekin erantzukizuna eskatzen du izaten duten inpaktu negatiboekin eta neurriak hartzera hauen kontra.
2. Gardentasuna: ISO 26000-ak erakundeak aholkatzen ditu gardenak izatera gizarteari eta ingurugiroari eragin zuzena duten aktibitateetan. Horrela, erakundeari behartzen dio interes-talde guztiei informazioa ematera ulertzeko erraza den hizkera batean.
3. Jarrera etikoa: ISO 26000-ak aipatzen du garapen jasangarriarekin erantzukizuna izateko erakundeek zintzotasun, ekitate eta osotasun irizpideak

izan behar dituztela. Hau da, erakundeak ez du soilik etekin ekonomikoa bilatu behar, baizik eta gizarte eta ingurugiroarekin erlazioa duten inpaktu positiboak maximotzea.

4. Interes-taldeen interesei errespetua: ISO 26000-aren gidak aipatzen du interes-taldeen beharrak eta interesak kontuan hartu behar direla eta horregatik, ISO 26000-ak aholkatzen du interes talde hauek kontuan hartzera erabakiak hartzerakoan.
5. Legalitatearen printzipioari errespetua: ISO 26000-ak aholkatzen du legalitatearen printzipioa errespetatzea. Hau da, erakunde guztiek legeak bete behar dituzte eta abian dauden GE-ri buruzko legeak betetzea.
6. Portaeraren arau internazionalari errespetua: ISO 26000-ak gonbidatzen ditu erakundeak arau internazionala betetzera, nahiz eta arau honek printzipio sozial eta ingurugiroaren kontra joan. Eta azken hau ematen bada, erakundeak GE-ren kontrako portaera hauek saihestu beharko lituzke.
7. Giza eskubideei errespetua: ISO 26000-aren gidak aipatzen du erakundeak giza eskubideak errespetatu behar dituela eta hauek betetzen ez badira erakundeak bere eskuetan dagoen guztia egingo du eskubide hauek errespetatzeko eta babesteko.

ISO 26000ak GE-ri buruzko zazpi gai garrantzitsuak identifikatzen ditu edozein erakunde kontuan hartu behar dituena gizarte erantzukizunari buruzko estrategiak ezarri nahi baditu. Hauek dira gizarte erantzukizunaren zazpi gai garrantzitsuenak: erakundea gobernatzea, giza eskubideak, praktika laboralak, ingurugiroa, eragiketa justuen praktikak, kontsumitzaileen praktikak eta komunitatearen partizipazio aktiboa eta garapena.

Gai hauetan erakundeak kontutan hartu behar diren puntuak barneratzen dira, baina ez dira derrigorrez garatu behar, bai erakundearentzat nabarmenak ez direlako, bai erakundearentzat lehentasunezkoa ez delako.

Horregatik, ISO 26000ak gai hauek kontutan hartzera animatzen ditu erakundeak, guztiak garrantzi berdina dituztelako eta bata bestearekin konplimentatzen direlako.

Amaitzeko, ISO 26000ak hainbat pausu eskaintzen ditu GE praktikan nola jartzeko azaltzen dituztenak (Argandoña eta Isea, 2011).

GRI

GRI 1997.urtean eratu zuten lehen aldiz bi erakunde ez gubernamentalen artean, CEBES (Coalition of Environmentally Responsible Economies) eta PNUMA (Programa de las Naciones Unidas para el Medio Ambiente) jasangarritasun memorien erabilera eta kalitatea sustatzeko. Ekimen honen garapenerako hainbat enpresen, erakundeen, sindikatuen ... ordezkariak parte hartu dute (Balaguer eta Caballero, URTEA).

Lanaren hurrengo atalean sakonago azalduko dut zer den GRI, zertan datzan, zeintzuk dira bere indikatzaileak eta enpresek nola erabiltzen duten.

Orain arte landu ditudan ekimenak kontutan hartuz, hauen artean dauden ezaugarri nagusienak sintetizatuko ditut ikuspuntu orokor bat eskainiz GE-ri buruz.

3. EKIMENEN KONPARAZIO TAULA

Lanaren atal honetan, orain arte landu ditudan ekimenak taula batean barneratuko ditut eta nire ustez zazpi ekimen horien atal garrantzitsuenak aipatuko ditut. Alde batetik, araua sortu duen entitatea aipatuko ditut eta araua noiz egin den eta zein izan da arauen azken berrikuzpena. Beste alde batetik, garrantzitsua da aipatzea zer arau motak diren eta nire ikuspuntutik arau hauek dituzte abantailak eta eragozpenak zeintzuk diren **(4.taula)**.

4.taula: Ekimenen konparazio taula

Araua	Sortutako entitatea	Urtea	Arau mota	Helburua
Munduko Ituna	Nazio Batuak	2000	GE bultzatzeko ekimena.	10 printzipio unibertsalak txertatzen saiatu eta Nazio Batuen helburu zabalduenak bideratzen lagundu.
ELGA-ren lerro zuzentzaileak enpresa multinazionalentzat	ELGA	1976 Azken berrikuzpena 2011	Enpresa multinazional entzako gomendioak dira.	Aurrerapen ekonomiko, ingurumen eta mundu osoko enpresetan ekarpen positiboa sustatzeko.
AA1000 araua	Accountability	1999 Azken berrikuspena 2008	Auditoria araua.	Kontabilitate etiko eta sozialaren kalitatea, auditorien eta txostenen kalitatea handitzeko.

SA8000 araua	Social Accountability International	2001 Azken berrikuspena 2014	Auditatu daitekeen araua.	Nazio Batuen Giza Eskubideen Deklarazioan, OIT arauetan eta giza eskubideen eta laboralen arau internazionaletan oinarritzen da.
EMAS	AENOR	2009	Lan anbientala hobetzeko eta kudeatzeko.	EMAS ezberdintzen duen oinarrizko faktore bat datu anbientalei buruz informatzeko, Ingurumen Adierazpena bitartez egiten du.
ISO 26000 araua	Estandarizaziorako Nazioarteko Erakundea	2010	Kudeaketa araua	Balio gehigarri bat ematen du hobekuntza klabeak egin nahi dituzten erakundeei, hala nola, kalitatean, ekologian, seguritatean eta ekonomian ...
GRI	Global Reporting Initiative	1997	Hurrengo atalean sakonago azalduko dut.	

Iturria: Elaborazio propioa

Jarraian, lanaren aurreko atalean landu ditudan ekimenen konparazio bat egingo dut.

Taulan ikus daitekeen moduan, orain arte zazpi ekimen aztertu ditut, GRI izan ezik, hurrengo atalean sakonago aztertuko dudalako.

Hasteko, kontutan hartu behar dugu aipatu ditudan ekimen guztiak boluntarioak direla eta ez duela erakundeak behartzen ekimenei gehitzeko. Hau da, edozein erakunde gehitu daiteke ekimen hori egitera nahi duelako.

Aztertu ditudan ekimen guztiak ezberdinak dira, hau da, ekimen bakoitza helburu ezberdinak dituzte. Munduko Itunak edozein motatako erakundeentzat zuzenduta dago eta honen helburu nagusia 10 printzipio unibertsalak txertatzen saiatzen da. ELGA-ren lerro zuzentzaileak enpresa multinazionalentzat, izenak esaten duen moduan enpresa multinazionalentzat zentratzen da eta mundu osoko enpresetan aurrerapen ekonomiko eta ingurumen ekarpen positiboa sustatzen du.

AA1000 arauak, auditoria arau bat da, kontabilitate etiko eta sozialaren kalitatea, auditorien eta txostenen kalitatea handitzeko helburua du eta arau honek 3 serieetan banatuta dago: AA1000APS printzipioen araua, hiru printzipio finkatzen dituena; AA1000AS jasangarritasuna segurtatzeko araua eta AA1000SES interes taldeen konpromisoaren araua. Aipatzekoa da, arau honek ez ditu urratsak ematen praktikan jartzeko, soilik urrats teorikoak ematen ditu.

SA8000 arauak Nazio Batuen Giza Eskubideen Deklarazioan, OIT arauetan eta giza eskubideen eta laboralen arau internazionaletan oinarritzen da araua egiteko eta hainbat baldintza bete behar dituzte erakundeek araua betetzeko.

EMAS ekimena edozein erakundera zuzendutako ekimena da ere, lan anbientala hobetzeko eta kudeatzeko helburua duena. Baina beste guztiak ez ezik, EMAS ekimena praktikan jartzeko ISO14001 araua betzea derrigorrezkoa da eta azken arau honek jartzen dituen baldintzaz aparte beste baldintza batzuk bete beharko ditu aplikatu nahi duen ekimenak.

Azkenik, ISO 26000 arauak kudeaketa arau bat da. ISO 26000 gida baten modukoa da eta garrantzi handia du GE eremuan. GE-ri buruzko printzipio, funtsezko materiak eta horrekin erlazionatutako informazioa ematen du. Honen helburu nagusia, GE-ri buruzko gida bat izatea da.

4. KORRUPZIOA

Lanaren puntu honetara helduta, esan dezaket GE atalean aztertu ditugun giza adierazleak jakin mina sortu didate, baina bereziki korrupzioaren gaiak. Jakin min hau gaur egun bizi ari garen egoera dela eta izan daiteke, non datuak, informazioa eta ezagunak diren pertsonaiak legez kanpoko hainbat jarrera egiten ari diren. Honegatik guztiagatik, atal honetan korrupzioan zentratuko naiz korrupzioaren definizio bat

ematen saiatuko naiz, kontzeptu honekin erlazionatutako jarrerak zeintzuk diren aipatuko ditut, korrupzioaren dimentsioak zeintzuk diren aipatuz eta korrupzioari aurre egiteko zenbait ekimen.

Korrupzioaren definizio zehatz bat ematea oso zaila da kontzeptu aldakor eta ondo definituta ez dagoelako. Horretarako hainbat elementu identifikatuko ditugu:

1. Funtzio, zeregin edo erantzukizun, publiko edo pribatua, beste baten zerbitzura boterea edo eragina duen norbait.
2. Botere edo eragin horretatik eratorri den zuhurtzia baimentzen du pertsona horri erabaki batzuk hartzera.
3. Boterea edo eragina duenak izango dituen betebeharrak bere karguan edo funtzioak lan egiten duen Administrazioan, enpresan edo instituzio batean.
4. Boterea edo eragina duen horrek ekitaldi batean gaizki jokatzea eta honek erakundean lan egitea.
5. Gaizki jokatzeagatik etekin pribatu bat ateratzea erakundetik.

Korrupzioa administrazio, enpresa edo instituzioko aktibo baten eskuratze edo erabilpen txar bat izan daiteke, eta normalean gardentasun faltagatik edo informazioa ezkutatzeagatik gertatzen da.

Lehen aipatu dudan bezala, korrupzioa lege, erregelamendu, arau, kontratu edo konpromesu bat haustearekin bat etorriko da, beti ere ustela den pertsona lan egiten duen administrazio edo enpresaren interesen arabera jokatzen badu.

Korrupzioa, normalean, hiru agenteen artean ematen da. Alde batetik, herritarrak edo sektore pribatua deitzen ditugunak eta hauek izaten dituzten harremanetan korrupzioa eman daiteke sektore publikoko agenteekin, hau da, gobernatzaileekin eta funtzionarioekin. Gobernatzaile eta funtzionarioen artean korrupzioa eman daiteke ere, baina herritarrak izango dira korrupzio horren eragileak.

Korrupzioaren ekimena herritarren eskutik ematen bada eroskeria esaten zaio, eta ekimena gobernatzaileen edo funtzionarioen eskutik ematen bada estortsioa esango zaio. Herritarrek guzti hau egin dezakete korrupzioaren eremuan: ordaindu behar duten zergen zenbatekoa gutxitzen saiatu, sektore publikoko ondasun edo zerbitzu bat eskuratzea erabakitakoa baino gutxiago ordaintzen edo eskubidea ez duten zer edo zer eskuratzen, sektore publikoari ondasun edo zerbitzu batzuk saltzen saiatu prezio altu batengatik, zigorrak edo zamak ekidin ... e.a. Bestalde, gobernatzaileek eta funtzionarioek guzti hau egin dezakete korrupzioa emateko: herritarren eskubideak gutxitu edo ukatu, herritarrei zerga altuak eskatu, gobernatzaileek funtzionarioen eskubideak edo soldatak manipulatu dezakete korrupzio kontuetan sartzeko gobernatzaileen onurako ... (Argandoña, 2000)

Laburtuz, korrupzioak ez du definizio zehatz bat eta Argandoñaren ustez (2009), hurrengo hitzak erabil ditzakegu korrupzioa zer den eta noraino heldu daitekeen zehazteko:

- **Trukea:** etekin-ordainsari baten truke izaten da bi pertsonen edo gehiagoren artean.
- **Arauen haustea:** korrupzioa jarrera ezmorala da moralezko baloreen eta arau legalen kontra doana.
- **Boterearen gehiegizko erabilera:** ustelak direnak haien etekin propiorako erabiltzen dute haien boterea.
- **Biktima zuzenen falta:** korrupzioak ez ditu zuzenean biktima zuzenak sortzen, baina korrupzioan parte hartzen dutenak etekin bat lortzen dute. Eta horregatik korrupzio ekintza horretatik kanpo gelditzen direnak biktimak izango dira.
- **Sekretismoa:** ustelak direnak haien intimitatean erabakiko dute zeintzuk izango diren haien helburu, abantaila ilegalak eta abantaila ezmoralak (Argandoña, 2009).

Korrupzioa hiru dimentsiotan banatu daiteke: ekonomikoan, sozio-politikoan eta etikoan (Argandoña, 2000)

1. Dimentsio ekonomikoa: korrupzioak hainbat efektu negatiboak eragiten ditu.
   a) Baliabide erabileran eraginkortasunik ez, produkzioaren distortsioa, kalitatearen galera, denboraren erabilpen txarra. Honengatik, korrupzioaren ondorioak jasan duten herrialdeen hazkunde tasa gutxitu daiteke eta atzerriko inbertsioen murrizketa ekar ditzake.
   b) Errenta eta aberastasunaren birbanaketa: talde batzuen aberasketa bidegabea (eta legez kontrako kapitalen irteera), errenten banaketan desberdintasun handiak. Guzti honek enpresa txiki eta berriei asko eragiten die eta ekonomia murgilduta bultzatzen du.
   c) Egiturazko efektuak: eragile ekonomikoak aldatzen ditu: norgehiagoka gutxitzen du, merkatu eta instituzioen gardentasun falta, ziurgabetasuna handitu daiteke eta sistema ekonomikoa arriskuan jar dezake.
2. Dimentsio sozio-politikoa: korrupzioak erabaki prozesuak distortsionatzen ditu eta aukerak sortzen ditu batzuentzat, baina beste batzuentzat, berriz, kosteak suposatzen ditu, gizalegezko askatasuna murrizten du eta beste eremu batzuetara hedatu daiteke.
3. Dimentsio etikoa: gobernatzaile, funtzionario, zuzendari edo langile batek, lehen aipatutako zeregin bat egiten badu, bere karguren zereginak ez ditu betetzen. Ordaintzen duenak etekin bat lortzeko edo arazo bat ekiditeko korrupzioari laguntzen dago.

Dimentsio etikoak hurrengoa gaineratzen die beste bi dimentsioei: korrupzioak eragiten dituen ondorioak pertsonetan eta gizartean orokorrean eragina du eta hauek eragin txarrak izango dituzte pertsona hauen izaeran. Hau da, korrupzioak aldaketak eman ditzake pertsonen edo gizartearen pentsaeran, ezagueran, trebetasunean ... eta aldaketa hauek eragina izan ditzakete etorkizunean hartuko duten erabakietan.

Orain arte aipatu dudana korrupzioa definitzen edo korrupzioaren kontzeptua argitzen saiatzen da, baina garrantzitsua da aipatzea korrupzioarekin erlazionatuta dauden hainbat elementu edo kontzeptu:

- **Eroskeria:** ekimena ordainketa egite duena hartzen duenean, adibidez, ordain ekonomiko bat arrazoi zehatz batengatik.
- **Estortsio:** ekimena ordainketa jasotzen duena hartzen duenean, adibidez, enpresa baten isilpeko informazioaren zabalketaren mehatxua jasotzen duenean ordainsari ekonomiko baten truke.
- **Ordainketen, oparien eta mesedeen gehiegizko erabilera:** erlazio onak ezartzeko ematen dira. Ez da beharrezkoa faboreak berehala jasotzea, izan daiteke etorkizunerako izatea. Horregatik, garrantzitsua da enpresak definitzea zein egoerak onartu daitekeen edo ez eta hauen erregistro bat eramatea enpresaren barneko eta kanpoko pertsonak babesteko.
  Eremu honetan kontuan hartzekoak dira eman daitezkeen hainbat egoera, hala nola, enpresa bateko langile edo zuzendari bati opariak edo ordainketak egitea etorkizunean zerbait lortzeko helburuarekin; erakunde finantzarioen zuzendariei ordainketak egitea mailegu bat eskatzerako orduan baldintza hobeak lortzeko; enpresa bateko giza baliabideen arduradunari ordainketak egitea langile edo zuzendari baten lan kontratu bat ziurtatzeko ...
- **Errazte ordainketak:** ordainketa mota hauek herrialde askotan ez dira legalak. Ordainketa hauek hornitzaileak behartutako ordainketak izan daitezke enpresek duten eskubideak errazteko edo bizkortzeko. Ordainketa mota hauek normalean izaten dira funtzionario bati egiten zaizkion ordainketak ziurtagiri edo baimen baten tramiteak bizkortzeko, adibidez.

Bestalde, korrupzioarekin erlazionatzen diren beste jarrera edo jokaera batzuk:

- **Interesen gatazkak:** interesen gatazken kontzeptua korrupzioa baino kontzeptu zabalagoa da, hala ere batzuetan bi kontzeptu hauek nahasten dira. Arazo hau ematen da interes pertsonal bat enpresen interesen aurrean jartzen direnean eta jarrera lizun eta gardentasun faltarekin amaitu daitezke.
- **Patrozinioaren gehiegizko erabilera:** oso arrunta izaten da jarrera mota hau. Enpresaren izena ekitaldi ospetsu batekin lotzea, adibidez, kirol edo

kultural jarduera batekin. Baina enpresek ziurtatu behar dira lortuko duten etekina soilik enpresarentzat izango dela eta ez langile, zuzendari edo hirugarren batentzat.

- **Zalantzazko kontribuzio politikoak:** aurrekoarekin oso lotuta dago, baina partidu politiko edo hautagai bati ekarpen bat eginez. Beharrezkoa da erabakia gardentasunez hartzea eta zuzendaritzaren onarpenarekin. Oso garrantzitsua da ekarpen hori noiz egitea korrupzioarekin lotu daitekeelako, adibidez, enpresak negoziazio prozesu baten erdian badago lizentzia edo kontratu publiko bat lortzeko korrupzioarekin lotu dezakete.
- **Iruzur, bidegabeko erabiltzea eta lapurtzea:** hiru kontzeptu hauek oso lotuta daude korrupzioaren kontzeptuarekin. Iruzurra, bidegabeko erabilerak eta lapurtzea egoera batetik aprobetxatzea da etekin pertsonal bat lortuz eta eragin negatiboak dituenak langileentzat, zuzendarientzat eta enpresarentzat. Baina iruzurra ez da soilik enpresaren barnetik eman behar, baizik eta enpresaren kanpoko pertsonetatik etor daiteke. Iruzur batengatik salatua izateak enpresarentzako ondorio txarrak ekartzen ditu, kostu ekonomikoak ekartzen dituelako eta enpresaren irudia zikindu dezake.
- **Diruaren garbiketa:** sarrera ilegalen jatorria ezkutatzearen edo disimulatzearen prozesua da enpresaren legezko kapitalean bihurtzeko. Jarrera hau herrialde askotan ez da legala, baina beste batzuetan bai eta horregatik kontu handiz ibili behar dira beste herrialde bateko enpresekin erlazionatzen direnean.
- **Nepotismoa eta faboritismoa:** kargu baten boterea erabiltzea lagun, senide edo bazkide baten mesederako, kontratazioko edo mailaz igotzeko.
- **Informazioaren manipulazioa:** informazio pribilegiatuaren erabilera txarra etekin pertsonal baterako.

Guzti honekin ondorioztatu dezakegu korrupzioa ez dela soilik jarrera ezkutatua edo ordainketa ezkutatu bat, baizik eta langile baten edo zuzendari baten jarrera baten huts egitea hauek duten enpresaren konpromisoarekiko.

Eta zergatik enpresek uko egin behar dute korrupzioari? Korrupzio jarrerak ematen diren enpresetan etekinak aurkitzen dira epe laburrera, hala ere, ez dira kapazak izaten etorkizunera begiratzeko eta ulertzeko korrupzio garapenerako eta hazkunderako oztopoa denik eta korrupzioak dituen ondorioak epe luzera edo ertainera enpresaren gainbehera ekar ditzaketela eta gainera, ondorio horiek eremu enpresarialean eta ekonomia mundialean eraginak izan ditzaketela. Horregatik, Argandoñak esaten duen moduan (2009), " enpresa batek jarrera ustelez funtzionatzen duena, bere buruaren gain kontrola ez duen enpresa bat da."

Azken urteetan, korrupzio kasu asko eta asko eman dira. Adibidez, pasa den urtarrilean, korrupzioaren kontrako operazio batean 24 pertsona atxilotu dituzte

Valentzian, Taula Kasua izena eman diotena. Korrupzioaren kontrako operazio hau Valentziako udalean zentratzen da, bereziki, udala gobernatu zuen PP partidu politikoan. Hala ere, beste bi herrialdeetako udalak ikertu dituzte, Alikanten eta Castellonen.

Atxilotuen artean, Alfonso Rus, Aldundiaren eta Valentziako PP-ren lehendakari ohia dago, Valentziako alkate ohia, Rita Barberá, eta Generalitatearen lehendakari ohia, Gerardo Camps. Azken bi hauek forudunak direnez, soilik Auzitegi Gorenak akzio penalak zuzendu ditzake haien kontra.

Korrupzio kasu honetan parte hartu duten guztiek, alde batetik, komisioak jasotzen zituzten esleipen publikoen truke, eta bestetik, Valentziako PP-ko kideek finantziazio irregularrak zituztela susmoa zuten.

Ikertu direnen artean, Maximo Caturla dago Valentziako Aldundiaren lehendakariorde ohia dago. Honek Ciegsa enpresaren kontseilari delekatua izan zen, Generalitatearen enpresa publikoa ikastetxeak egiten zituena, pasa den hamarkadan 1.000 milioi eurotako ez ohiko sarrerak izan zituelako.

Ikertzaileek, ibilgetuen inbertsio irregularrak, hauetako batzuk atzerrian egindakoak eta kontratazio irregularrak ikertu dituzte Aldundian, azken jarrera hau ondorioak izan ditzake beste partidu politikoetan eta ez soilik PP partiduan (El País, 2016)

Aipatzekoa den beste kasu bat Nóos Kasua da. Kasu honetan Iñaki Urdangarinek, Infanta Cristinaren senarrak eta Infanta berak ere, epaituak izaten ari dira. Nóos Kasuan Iñaki Urdangarin eta bere bazkidea Diego Torres ikertuak izaten ari dira Etxe Errealaren izen onaz bidegabez aprobetxatzeagatik.

Urdangarinek hiru urtean 6 milioi euro lortu zituen kontratu publikoei esker. Gero, Nóos, Urdangarinen enpresa, faltsuak ziren zerbitzuei esker fakturatzen zuen, merkataritzazko sozietateetan, Urdangarinek eta Torres-ek kontrolatzen zituztenak. Sozietate horien artean Aizoon sozietatea dago, Urdangarin eta Infanta Cristinaren sozietatea. Lortu zituzten irabazi horien zati handi bat paradisu fiskaletan amaitu zen, adibidez, Londresen eta Belizen.

Orain arte 18 pertsona salatuta daude eta 100 urtetako kartzela-zigorrak izan dezakete. Infanta Cristinak Manos Limpias sindikatuak salatu du eta 8 urteko kartzela zigorra eskatzen du delitu fiskalengatik. Baina oraindik epaiketa ekidin dezake Botín Doktrina aplikatzen badiote.

Bestetik, Juan Carlos Erregea ikertuta izango da, Diego Torresen e-mailak esaten duten moduan Juan Carlosek Urdangarinek eta bere bazkidea egin zuten eragiketen berri zuelako (El Mundo, videoa)

Jarraian, korrupzioak eragiten dituen hainbat arrisku aipatuko ditut:

- **Arrisku pertsonalak:** korrupzioak eragin zuzenak ditu enpresaren langileetan eta langileak enpresan duen konfiantza galtzea eragiten du. Langile baten espedientean korrupzio jarreraren bat aurkitzen bada langilearen lan ibilaldia eta ospea suntsitu dezake eta ondorio penalak izan dezake (isunak edo atxilotzea), zibilak eta laboralak baita ere. Kasuaren arabera, langile batzuk probetxua atera nahi izango dute, beste batzuek haien errendimendua gutxituko dute haien desadostasuna adierazteko eta beste batzuek haien lanpostua bertan behera utziko dute.
- **Arrisku enpresarialak:** enpresa ustel batek faltsukeri kontablean eta fiskalean jauzi dezake, informazioaren gardentasuna galduko du eta zenbait erakunde publikoko zerrenda beltzetan ager daiteke. Gainera, enpresaren bizirik irauteko ahalmena eta etorkizuneko errentabilitatea gutxitzen da.
- **Arrisku ekonomiko, sozialak eta legalak:** korrupzioaren jarduera ezberdinak herrialde gehienetan ez dira legalak, hortaz, korrupzio kasuren bat argira ateratzen bada enpresak kantitate altuko isunak eta lizentzien galera eta kartzela zigorrak ekar ditzake korrupzio jarduera bultzatu edo egin duten langile edo zuzendarientzat.

Kritika bat, benetan arrisku pertsonala hain handia da? Rodrigo Rato (espainiako ekonomia ministroa, FMI presidentea, Bankiako presidentea ... dirua Suitzan jarraitzen du!!!)

Korrupzioaren kontrako errefusa hainbat ekimen ekarri ditu korrupzioaren kontra borrokatzeko eta hau ekiditeko, hala nola, Nazio Batien Munduko Itunaren 10.printzipioa (aurreko atalean aipatuta) , ELGA-ren lerro zuzentzaileak enpresa multinazionalentzat(aurreko atalean aipatuta), Korrupzioaren kontrako Aliantza ekimena (PACI), besteak beste. Orain, aipatutako ekimenetatik Korrupzioaren kontrako Aliantza ekimena (PACI) sakonago aztertuko dut, beste bi ekimenak aurreko atalean aztertu ditudalako.

Korrupzioaren kontrako Aliantza ekimena (PACI: Partnerist Against Corruption Initiative):

Ekimen hau hainbat entitateen eskutik aurrera atera zen, Nazioarteko Merkataritza Ganbara, ELGA, Transparencia Internacional, Nazio Batuen Munduko Ituna eta garapen banku eta instituzio finantzario batzuk, hain zuzen.

PACI-k korrupzioa ekidin nahi duten sektore desberdinetako enpresak batzen ditu konpromiso politiko bat hartzen korrupzioaren aurrean tolerantzia ez duena eta eraginkorrak diren barneko programak ezarriz.

Abantailak: PACI ekimenak Eroskeriaren kontrako Printzipioak garatu ditu. Printzipio hauek oso erabilgarriak dira ekimenari batutako enpresentzat korrupzioaren arazoari aurre egiteko eta eraginkorrak izan daitezkeen praktikak abian jartzeko korrupzioa ekiditeko edo erausteko. Gainera, ekimenari batutako enpresen konpromisoa ziurtatzeko PACI ekimenak txosten bat sinatzera behartu ditu ekimenari batutako enpresei eroskeria ez onartzeko eta enpresen barruan korrupzioaren kontrako programa bat ezartzeko. Honela, enpresak korrupzioaren kontrako mezu argia emango du eta korrupzio joerak definitzeko arazoak ekidingo ditu.

PACI-ren Printzipioak: ekimen hau bi printzipio nagusietan oinarritzen da.

- Enpresek korrupzioa debekatuko dute kargu publiko batean nahasten denean; hautagai, partidu politiko edo partiduaren kargu batean nahasten denean; sektore pribatuko langile batekin nahasten denean.
- Enpresek korrupzioaren kontrako programa eraginkor bat garatzeko edo ezartzeko konpromisoa hartuko dute.

Baina nola ekidin dezakegu korrupzioa? Korrupzioari aurre egiteko ONUren Munduko Itunak hurrengo hiru elementuak kontuan hartu behar direla dio:

1. **Barneko akzioa:** hasteko, korrupzioaren kontrako politikak eta neurriak ezarri behar dira enpresan, baita korrupzioak ekar ditzakeen ondorioak ebaluatu ere.
2. **Kanpoko akzioa:** geroago, beste enpresekin partekatuko dira hartutako politikak eta neurriak.
3. **Akzio kolektiboa:** azkenik, posiblea izango litzateke beste enpresa batzuekin akordio batera heltzea eta estrategia kolektibo bat egitea korrupzioaren kontra. Prozesu honetan nahi duten enpresek hartu dezakete parte, ekimen boluntarioa izango da, eta enpresek aparte gobernua eta gizarteak ere har dezakete parte. Baina kontuan hartzekoa da akzio kolektiboa ez dela gauza erraza eta lan handia, pazientzia handia eta esperientzia behar da aurrera eramateko.

Lanaren atal honetan korrupzioaren definizio bat bilatzen saiatu naiz, baina kontzeptu oso aldakor bat denez hainbat elementu identifikatzen saiatu naiz. Alde batetik, korrupzioa non eman daitezke eta nortzuk egin dezaketen eta korrupzioa noraino heldu daitekeen azaldu dut. Bestetik, korrupzioaren dimentsioak aipatu ditut eta korrupzioarekin erlazionatuta dauden elementu edo kontzeptu (eroskeria, estortsioa...). Atala bukatzeko, azaldu dut zergatik enpresek uko egin behar dutela korrupzioari, zelako arriskuak izan ditzaketen eta korrupzioaren kontrako ekimen bat azaldu dut.

Hurrengo atalean Global Reporting Initiative (GRI) ekimena sakonago azalduko dut, baina bereziki korrupzioan zentratuko naiz. Hau da, GRI memoriak dituzten korrupzioaren indikatzaileak aztertuko ditut eta IBEX 35-eko enpresen GRI memoriak aztertuko ditut enpresa hauek korrupzioa nola egiten duten aurre ikusteko eta bestetik, enpresa hauek izan dituzten korrupzio eskandaluak bilatuko ditut GRI memoriekin konparatzeko.

IKERKETA ENPIRIKOA